

ANALIZË E SHKURTË

POLITIKE, KOSOVË

Konrad
Adenauer
Stiftung

Në këtë studim mbi dialogun mes Prishtinës dhe Beogradit do të paraqitet një analizë e progresit të deritanishme , marrëveshjet e arritura dhe zbatimi i tyre do të paraqitet në bazë të pozicioneve të të dyja palëve. Përveç kësaj, do të kërkohën edhe përgjigje rreth rezultateve përfundimtare të këtyre bisedimeve.

Mars 2013

www.kas.de/kosovo

Dialogu Kosovë - Serbi Normalizim raportesh apo njohje e ndërsjelltë?

Bekim Baliqi, Ph.D
Universiteti i Prishtinës

1. Hyrje

Shtetformimi i Kosovës, si shteti më i ri në Evropë dhe i krijuar si rezultat i një plani të negociuar ndërkombëtar, i njohur edhe si Plani i Ahtisaarit, ka zgjuar interesim të madh si në botën akademike ashtu edhe në qarqe të ndryshme politikbërëse. Tash, pesë vite pas shpalljes së pavarësisë dhe dy vite pas fillimit të negociatave, Kosova ende nuk duket si një vend që i ka zgjidhur të gjitha sfidat- si telashet e brendshme ashtu edhe ato të jashtme. Në rend të parë, çështja e mosnjohjes nga shumë shtete të botës dhe pamundësia e anëtarësimit në mekanizmat e organizmat e ndryshme ndërkombëtare e kanë bërë këtë shtet që të vazhdoj të jetë ende një lloj *sui generis* në marrëdhënie dhe drejtën ndërkombëtarë. Gjithashtu, çështja e pjesës së veriut të vendit, e cila nuk është nën juridiksionin e Republikës së Kosovës paraqet një problem serioz politik por edhe në aspektin e sigurisë. Në këto, por edhe në shumë çështje tjera të hapura të vendit, faktor kryesor është roli dhe ndikimi jo konstruktiv i Serbisë karshi Kosovës.

Prandaj, për të zgjidhur këtë nyje gordiane, e cila jo vetëm që po dëmton Kosovën por po e lenë tërë rajonin të tensionuar dhe peng në proceset integruese evropiane, është paraqitur nevoja imediatet të fillohen negociatat mes këtyre shteteve për të gjetur zgjidhje të pranueshme për të dyja palët. Nisur nga përvojat historike si dhe marrëdhëniet e acaruar mes tyre, ndërmjetësimi nga ana e bashkësisë ndërkombëtare ka qenë më se i domosdoshëm. Në këtë rast, Bashkimi Evropian morri rolin vendimtar si në lehtësimin e bisedimeve ashtu edhe në garantimin e marrëveshjeve të arritura. Meqenëse kjo nismë nuk do të ishte tërësisht pa kundërshtime të ndryshme e shumta politike si në Prishtinë ashtu edhe në Beograd, këto fillimisht u emërtuan me eufemizëm e me terma të buta diplomatike, u udhëhoqën nga nivelet më pak të rëndësishme zyrtare dhe u nisen më çështja më pak delikate. Sidoqoftë, më kalimin e kohës u zhvilluan raunde të ndryshme bisedimesh dhe ky dialog filloi të merr gjithnjë e më shumë karakter politik duke kulmuar me takime ndërmjet kryeministrave dhe të kryetarëve të dy vendeve.

Në këtë analizë, do të fillohet me përshkrimin historik të negociatave të mëhershme mes Beogradit dhe Prishtinës me qëllim që të pasqyrohen qëndrimet dhe veprimet e dy vendeve në raport me çështjen e zgjidhjes së Kosovës. Më pas, fokusi do të bie mbi kontekstin politik dhe qëndrimin e qeverive përkatëse pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës. Ne kapitullin vijues, do të përqendrohemi në fillim e bisedimeve në etapa të ndryshme, përfshirë këtu edhe marrëveshjet e arritura. Zbatimi i marrëveshjeve të arritura në praktikë, sfidat eventuale dhe bilanci i deritanishëm do të shtjellohen në kaptinën vijuese. Përfundimisht, do të shqyrtohet e ardhmja e këtyre negociatave si dhe kërkohet përgjigja në atë se cka mund të pritët nga përfundimi i tyre, vetëm përmirësim raportesh apo njohje reciproke e shtetësisë si dy vende fqinje?

Gjatë analizës së këtyre negociatave, ndër sfidat themelore është paraqitur mungesa e transparencës së plotë të dokumenteve zyrtare, përfshirë këtu agjendat zyrtare të negociatave si dhe publikimi i versioneve zyrtare të marrëveshjeve të arritura. Në fakt, proceset negociuese janë mjaft të ndjeshme politikisht dhe praktikat ndërkombëtare flasin zakonisht për mungesa të tilla transparencës, sidomos gjatë procesit të zhvillimit të tyre, siç është rasti jonë. Së këndejmi një pjesë të madhe të burimeve do të shfrytëzojmë nga mediat e ndryshme si kosovare, serbe dhe ndërkombëtare por edhe nga njohja e rrethanave e qëndrimeve politike të palëve negociuese.

2. Konteksti historik i negociatave

Kosovë-Serbi

Pas përmbylljes së pasuksesshme të negociatave mes delegacionit serb dhe atij kosovar në kështjellën franceze Rambouillet, rrjedha e ngjarjeve në Kosovë morri një kthesë dramatike duke pasuar me sulmet e NATO-s ndaj forcave serbe që zgjatën plot 78 ditë dhe rezultuan me tërheqjen përfundimtare të tyre dhe përfundim e luftës në Kosovë. Duke u bazuar në Rezolutën 1244¹ të Këshillit të Sigurimit të OKB-së,

¹ Kjo rezolut u vlerësua nga njohës të mirë të rrethanave me këto fjalë; „*This was not a document designed to outline the long-term future of Kosovo but was a diplomatic deal struck to end the bombing campaign.*“ Tim Judah: Kosovo and its Status, në: Dimitros

Kosova u vu nën administrimin e përkohshëm nga misioni i Kombeve të Bashkuara i njohur me shkurtesën UNMIK, duke i ndërtuar gradualisht institucionet vetëqeverisëse por duke mos prejudikuar statusin e vendit. Ky administrim me kalimin e viteve filloi të ishte jo vetëm jo efikas por edhe pengues i proceseve qeverisëse dhe atyre demokratike. Zgjidhja përfundimtare e statusit juridik e politik i Kosovës kërkohej gjithnjë e më shume si nga aktorët vendor ashtu edhe nga ata ndërkombëtar.² Në këtë kuptim, në fillim të vitit 2006 filluan negociatat mes palës kosovare dhe asaj serbe të njohura si negociatat e Vjenës.

Negociatat për statusin përfundimtar të Kosovës u ndërmjetësuan nga Zyra e të Dërguarit të posaçëm për Kosovën (UN Office of the Special Envoy for Kosovo-UNOSEK) dhe udhëhiqeshin nga i emisari i posaçëm I OKB-së për Kosovën, ish-presidenti finlandez Martti Ahtisaari si dhe zëvendësi i tij ishte i diplomati austriak Albert Rohan duke bashkëpunuar ngushtë me shtetet e Grupit të Kontaktit dhe aktorë të tjerë relevantë ndërkombëtar (Këshillin e Sigurimit, NATO, Komisionin Evropian etj). Parimi themelor i ndërmjetësuesve ishte se nuk do të kishte kthim mbrapa në situatën që kishte ekzistuar në Kosovë para vitit 1999 dhe se çdo zgjidhje e njëanshme dhe e bazuar në përdorimin e forcës do të ishte e papranueshme.

Delegacioni i Kosovës përfaqësohej nga niveli më i lartë politik, i udhëhequr fillimisht nga presidenti Ibrahim Rugova dhe vdekjes së tij nga presidenti Fatmir Sejdiu dhe njihej me emërtimin simbolik "Ekipi i Unitetit" pasi aty ishin përfshirë përfaqësuesit si të qeverisë ashtu edhe të opozitës. Ky delegacion përkrahej edhe nga një mekanizëm i krijuar nga "Grupi Politik Strategjik" i përbërë nga përfaqësuesit më të lartë të Kosovës. Delegacioni i Serbisë kishte zgjedhur për përfaqësim qeveritarët të rangut më të ulët, kryesisht zyrtar nga radhët e ministrisë së saj të jashtme, ekspertë dhe

përfaqësuesit e "komuniteteve minoritare" të Kosovës. Pozicionet e dy palëve ishin diametralisht të kundërta dhe gjatë këtij viti u mbajtën 15 raunde të negociatave të drejtpërdrejta ku çështja e decentralizimit, të drejtat e komuniteteve dhe vetëqeverisjes lokale ishte teme boshte. Pas 14 muajsh negociatash diplomatike dhe pas refuzimit nga ana e Serbisë për propozimin e presidentit Ahtisaari, i dërguari special i paraqiti Këshillit të Sigurimit një propozim gjithëpërfshirës, i cili kërkon pavarësi të mbikëqyruar për Kosovën.³

Ashtu si edhe më parë në rastin e Rambouille-s, pala serbe iu kthye taktikës të kërkesave për ri-negociata dhe të propozimeve të reja, por që ishin në kundërshtim të plotë me marrëveshjet e arritura dhe realitetin në terren. Pas kalimit të një periudhe prej 120 ditësh që nga shqyrtimi i Këshillit të Sigurimit të OKB-së të propozimit gjithëpërfshirës për zgjidhjen përfundimtare të statusit të Kosovës⁴, më 17 Shkurt 2008 Kosova u shpallë shtet i pavarur dhe sovran.

3. Dialogu Prishtinë- Beograd

3.1 Konteksti politik para fillimit të dialogut

Rrethanat e reja të krijuara pas shtetësisë së Kosovës, ka bërë që Beogradi por edhe Prishtina të vazhdojnë më raporte të tendosura, por që shumë çështje jetike mbeten të hapura për qytetarët e të dy vendeve. Gjithashtu, shpallja e pavarësisë së Kosovës pati reflektim edhe në skenën e brendshme të Serbisë duke thelluar mospajtimet ndërmjet partnerëve të koalicionet presidentit Vojislav Koštunica dhe kryeministrit Boris Tadić. Qeveria e Serbisë si masë kundërshtuese i tërhoqi përkohësisht ambasadorët serb nga ato vende të cilat e njohën shtetin e Kosovës, si dhe paraqiti kërkesën pranë Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë rreth ligjshmërisë së shpalljes së pavarësisë së Kosovës. Ardhja e një qeverie të re në Serbi po atë vit, ndryshoi paksa qasjen, duke bashkëpunuar jo vetëm me UNMIK-un por edhe me misionin e BE-së në Kosovë EULEX-in. Megjithëkëtë,

Trintaphyllou (Eds.): What status for Kosovo? Chaillot Paper Nr.50, Institute for Security Studies, Paris October 2001, fq. 55

² Shihe ndër tjerash, Morag Goodwin: From Province to Protectorate to State? Speculation on the Impact of Kosovo's Genesis upon the Doctrines of International Law, in: German Law Journal, Special Issue – What Future for Kosovo? Vol.8 No.1, 2007

³ Shih për më shumë, Marc Weller: The Vienna negotiations on the final status for Kosovo, në: *International Affairs* 84: 4 (2008) 659-681

⁴ *Comprehensive proposal for Kosovo Status Settlement, United Nations S/2007/169/Add.1*

pavarësia e Kosovës refuzohej edhe më tej kategorikisht.

Opinion i Gjykatës Ndërkombëtare e Drejtësisë për pavarësinë e Kosovës u shpall në korrik 2010 dhe ishte pozitiv.⁵ Kjo shkaktoi një goditje të rëndë të politikës serbe ndaj Kosovës. Disa muaj më vonë me presion nga ana e përfaqësueses së lartë të BE-së baroneshën Catherine Ashton, Serbia së bashku me BE-në përpiloi një rezolutë për OKB-në kur kërkohej transferimi i çështjeve të pazgjidhura serbe-kosovare nga organet e OKB-së në institucione të BE-së.

Në anën tjetër në Kosovë filloi transferimi final i kompetencave nga ana e ndërkombëtareve në ato vendore dhe zbatimi i Pakos së Ahtisaarit, përfshirë miratimin e Kushtetutës dhe mekanizmave tjerë shtetërorë. Sidoqoftë, në vitin 2010 përplasjet mes partnerëve të koalicionit qeverisës u thelluan në shpërbërje të qeverisë dhe rrjedhimisht në një krizë institucionale disamujore. Pas zgjedhjeve parlamentare u krijuar koalicioni qeverisës i ri, gjë që hapi rrugë fillimit të bisedimeve me Serbinë. Stimulimi më i madh për të dy vendet vinte nga ana e BE-së dhe ka të bëjë me përfitimet por edhe kushtëzimet në procesin e integriteteve evropiane. Së këndejmi të dy vendet u detyruan të ulen përsëri në tavolinën e bisedimeve.

3.2 Procesi i deritashëm i dialogut

Konteksti i ri i krijuar pas shtetësisë së Kosovës ka bërë që Beogradi dhe Prishtina të vazhdojnë më raporte të tendosura, mirëpo shumë çështje të hapura mes tyre kërkonin të gjenin zgjidhje. Pas miratimit të rezolutës së përbashkët të Serbisë dhe BE-së pranë OKB-së, për herë të parë publikisht u bë e njohur edhe fillimi i bisedimeve mes Kosovës dhe Serbisë të njohura edhe si bisedime teknike. Mirëpo, rrethanat e krijuara në Kosovë pas krizës institucionale dhe shpallja e zgjedhjeve të përgjithshme, bënë që fillimi i tyre të shtyhet për disa muaj. Pas formimit të qeverisë së Kosovës, u krijua delegacioni kosovar për bisedime e udhëhequr nga zëvendës-kryeministrja znj. Edita Tahiri, kurse kryenegociator serb u caktua Borislav

Stefanovič, drejtor politik në Ministrinë e Punëve të Jashtme të Serbisë. Ndërsa, ndërmjetësues apo lehtësues siç prezantohej nga ana e BE-së ishte caktuar diplomati i lartë Robert Cooper si i emisar i posaçëm i Përfaqësueses së Lartë të BE-së për Politikë të Jashtme dhe Siguri znj. Catherine Ashton.

Dialogu filloi me takimin e parë ndërmjet palëve, që u zhvillua në Bruksel me 8 Mars, ku u tema boshte ishin përfaqësimi rajon, liria e lëvizjes dhe sundimi i ligjit. Dy ditë më pas Kuvendi i Kosovës miratoi rezolutën për dialogun midis Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë në mbështetje të saj për, siç thuhet aty "çështjet teknike të interesit të përbashkët, pa prekur në asnjë rast sovranitetin e Kosovës (...)." ⁶

Raundi i dytë i bisedimeve filloi po atë muaj dhe ngërthej një varg temash duke filluar me çështjen e vulave doganore, targarat e automjeteve, regjistrat civil si dhe rreth energjetikës. Takimi i radhës u zhvilluar në Prill ku në agjendë të bisedimeve ishin çështjet rreth certifikatave të lindjes, vdekjes, targarat dhe pranimi i diplomave universitare të cilat në takimin e radhës u arritën edhe si marrëveshje. Dialogu ndërpritet për disa kohë, pas përpjekjeve të njësiteve speciale të Kosovës për marrjen nën kontroll të pikave doganore në pjesën veriore të vendit. Kjo situatë u tensionua pasi një polic u vra dhe serbet ngritën barrikada të shumta dhe dogjën pikat doganore. Raundi i ri i bisedimeve fillon përsëri në shtator, kur arrihen marrëveshjet për vulën doganore dhe çështjet e kadastrave. Reagimet e serbeve të Kosovës dhe disa incidente quan në bllokimin e radhës të dialogut e cila pas disa vizitave të Beogradit dhe Prishtinës nga ndërmjetësuesi Cooper zhbllokohen. Në raundin e ri të bisedimeve arrihet marrëveshja e ashtuquajtur për Integrimin e Menaxhuar të Kufirit (IBM) që shihet si një hap i rëndësishëm në procesin e dialogut. Raundi i ri i bisedimeve në shkurtë ku u çështja qendrore ishte përfaqësimi i Kosovës në nismat dhe bashkëpunimet rajonale solli edhe marrëveshjen e re mjaft kundërthënëse ku parashihej që Kosova të përfaqësohej me fusnotën ku shënohej; "Pa paragjykim

⁵ *International Court of Justice advisory opinion on Kosovo's declaration of independence*, në: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/16010.pdf> (më 28.02.2013)

⁶ *Rezolutë e Kuvendit të Kosovës Për dialogun midis Republikës së Kosovës dhe Serbisë, e datës 10.03.2011* http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Rezoluta_per_dialogun_midis_R_Kosoves_dhe_R_Serbise_2.pdf (më 02.03.2013)

për pozicionin e palëve për statusin, në përputhje me Rezolutën 1244 të KS dhe Opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.”

Gjatë kësaj periudhe kohore janë zhvilluar nëntë raunde takimesh dhe janë arritur shtatë marrëveshje, apo në gjuhën diplomatike konkluzione, që përfshijnë; lirinë e lëvizjes së njerëzve dhe mallrave, kthimin e regjistrave civil, të kadastrave, njohjen e diplomave universitare, njohjen e vulave doganore, integrimin e menaxhuar të kufirit si dhe të përfaqësimit rajonal.⁷

Bilanci i marrëveshjeve është i përzier, disa prej tyre janë zbatuar, si ajo për diploma universitare, vula doganore, targa të veturave, menaxhimi i përbashkët i dy pikave kufitare, të cilat ishin djegur dy vite më parë nga protestuesit serb dhe planifikohet që kjo të ndodhë edhe në pikat tjera. Ndërsa disa marrëveshje tjera janë duke u implementuar gradualisht, si ato rreth kthimit të regjistrave civil, kadastrave, mirëpo ka edhe marrëveshje të cilat ende nuk po gjejnë zbatim të mirëfilltë në realitet siç është rasti me përfaqësimin në bashkëpunime rajonale ku Serbia ose i bojkoton takimet ku është edhe Kosova ose në mënyra të ndryshme pengon Kosovën në nisma të tilla. Por edhe eksporti i mallrave të Kosovës në Serbi vështirësohet dhe pengohet në mënyra të ndryshme. Sidoqoftë, fakti që për herë të parë palët arritën të gjejnë zgjidhje përmes dialogut dhe ato të i vejnë në jetë, është mjaft shpresëdhënës edhe për të ardhmen e këtyre negociatave.

Zgjedhjet në Serbi dhe ardhja në pushtet e një qeverie radikale, dukej se do të rrezikonte vazhdimin e dialogut, por përkundër retorikës së ashpër parazgjedhore kjo nuk ndodhi. Dialogu i cili deri në këtë kohë emërtohej si “bisedime teknike” dhe marrëveshjet vlerësoheshin si “konkluzione” hyri në një fazë të re, kur kryenegociatorët si dhe ndërmjetësuesi u zëvendësuan. Kjo sinjalizonte ndryshimin e natyrës së negociatave nga temat “teknike” në ato më politike si dhe ngritjen e nivelit të takimeve. Kryeministrat e dy vendeve, ai i Kosovës Hashim Thaçi dhe i Serbisë Ivica

Dačić u takuan për herë të parë më 19. Tetor vitit të kaluar me ndërmjetësimin e znj. Ashton në Bruksel. Ndërkohë presidentja e Kosovës emëroi z. Blerim Shala si koordinator për negociatat mes Prishtinës dhe Beogradit. Takime të tilla të nivelit të kryeministrave u mbajtën edhe katër herë, por që temat e diskutuara dhe arritjet ishin jo tërësisht të qarta për opinionin publik. Takimi i radhës ndërmjet dy kryeministrave u zhvillua me 18 dhe 19 Shkurt ku është trajtuar njëra ndër çështjet kyçe, ajo e shpërbërjes së strukturave paralele serbe në veri të Kosovës dhe krijimit të Bashkësisë të Komunave me shumicë serbe në Kosovë, por e cila mbeti që të trajtohet për modalitete e zgjidhjes në takimet e radhës.⁸ Raundi i gjashtë i takimeve mes kryeministrave me 4 Mars nuk solli ndonjë marrëveshje konkrete, por sipas deklaratave të negociatorëve pati përafrim të qëndrimeve, sidomos në shpërbërjen respektivisht integrimin e strukturave paralele serbe në ato kosovare. Takimi i radhës u paralajmërua për datën 20 Mars kur pritet të arrihen marrëveshje konkrete rreth kompetencave të Asociacionit të Komunave si dhe çështje që ndërlihen me këtë temë.⁹

Këto takime kishin interpretime të ndryshme si në skenën politike dhe opinionin serb po ashtu edhe brenda atij kosovar. Një marrëveshje e arritur e bërë e njohur për publikun është shkëmbimi i zyrtarëve ndërlidhës që të veprojnë në kuadër të zyrave të BE-së në Beograd respektivisht në ato të BE-së në Prishtinë.

Takimi i radhës pasoi mes presidentëve të dy vendeve znj. Atifete Jahjaga dhe homologut të saj serb Tomislav Nikolić më 6. Shkurt të këtij viti, që ishte mjaft simbolik dhe përçonte mesazh shpresëdhënës për përafrimin e qëndrimeve rreth zgjidhjes së çështjeve mes dy vendeve.

4. Pozicionet e palëve në dialog

Pozicionet e dy palëve ishin tashmë të njohura për njëra tjetrën dhe dallonin diametralisht nga njëra tjetra. Derisa Serbia nuk pranonte në asnjë mënyrë shtetësinë e Kosovës, Kosova këmbëngulte që pakoja e

⁷ Rreth kronologjisë dhe zhvillimit të bisedimeve deri në këtë fazë shih. Leon Malazogu/Florian Bieber: *The Future of Interaction between Prishtina and Belgrade*, PER-K, Prishtina, September 2012

⁸ Zëri, “Thaçi: Marrëveshja për strukturat paralele në takimet e radhës” të datës 20.02.2013

⁹ Koha ditore, “Pajtim për Asociacion, jo edhe për kompetencat e tij.” të datës 05.03.2013

Ahtisaarit paraqet të vetmen alternative për te siguruar të drejtat e serbëve në Kosovë. Në fakt të dyja palët më shumë janë të shtyra për këtë dialog më shumë nga joshja dhe kushtëzimi i BE-së që i bëhet në procesin e integritimit evropian sesa nga vullneti i mirë për te zgjidhur probleme për qytetarët e tyre.

Sidoqoftë, qëndrimet e ngurta që kishin palët që nga fillimi i dialogut deri më tani, po dëshmojnë se ato po bëhen gjithnjë e më fleksibile dhe se teknika e "karotës e shkopit" nga Brukseli po duket të jetë, së paku deri në këtë fazë, mjaft efektive në përafrimin e pozicioneve.

4.1 Pozicioni i Serbisë

Serbia kundërshton shtetësinë e Kosovës, jo vetëm në planin e jashtëm duke penguar njohjet ndërkombëtare dhe anëtarësimin e vendit në institucionet dhe organizatat ndërkombëtare por edhe në funksionimin e brendshëm të shtetit duke i mbajtur gjallë dhe përkrahur në forma të ndryshme strukturat e saj qeveritare paralelisht gjatë tërë këtyre viteve. Veçanërisht veriu i Kosovës, që de facto është nën kontrollin e Serbisë, mbetet njëra ndër çështjet kryesore në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve mes Prishtinës dhe Beogradit.

Beogradi jo formalisht kishte hedhur disa herë idenë e ndarjes së Kosovës si mundësi e zgjidhjes përfundimtare të çështjes së Kosovës. Pasi që ky opsion është hedhur poshtë kategorikisht si nga bashkësia ndërkombëtare ashtu edhe nga Prishtina zyrtare, Serbia filloi të propozonte ide rreth autonomisë së komunave me shumicë serbe në Kosovë si një entitet i veçantë brenda Kosovës.

Siç u cek edhe më lartë, mendimi i GjND-së për pavarësinë e Kosovës si dhe mesazhet e qarta të kancelares gjermane Angela Merkel në Beograd se Serbia nuk mund të llogaritet në statutin e kandidatit për anëtarësim në BE, pa i shpërbërë strukturat e saja në veri dhe të normalizojë marrëdhëniet me Kosovën, bëri që Serbia të jetë me pragmatike rreth Kosovës.¹⁰ Në këtë kontekst, dilema se Serbia duhet të zgjedhë

mes Kosovës dhe Brukselit, qeveritarët në Beograd së shpejti e zëvendësuan me qëndrimin se donë "edhe Kosovën edhe BE-në".¹¹ Plani i hedhur nga ish-president Boris Tadić përmbante katër pika kyçe, që kishin të bënin me zbatimin e Pakos së Ahtisaarit edhe në pjesën veriore, pjesa tjetër përfshinte krijimin e regjionit autonom të "Kosovës Veriore", pastaj krijimin e statusit të posaçëm të institucioneve fetare e kulturore serbe si dhe zgjidhjen çështjeve pronësore të ndërmarrjeve publike e shoqërore. Kjo sinjalizonte se serbet janë të gatshëm të dialogojnë me Prishtinën, me qëllim të, siç thuhej, përmirësimit të jetës dhe kushteve të qytetarëve në Kosovë. Megjithatë, tone të ashpra ndaj ndonjë dialogu vinin nga opozita në Serbi, e sidomos lideri radikal i Partisë Përparimtare Serbe (Srpska Napredna Stranka-SNS) Tomislav Nikolić, i cili pas arritjes së fitores në zgjedhje dhe marrjes së postit të Presidentit të vendit, i zbuti qëndrimet dukshëm. Kështu në Janar të 2013 parlamenti i Serbisë miratoi një rezolutë në mbështetje të platformës së dialogut me Prishtinën, ku kërkohet krijimi i Bashkësive të komunave autonome serbe. Nga një njohës kjo interpretohej se Serbia përfundimisht po largohet nga iluzioni se mund të ketë pushtet në Kosovë dhe se me këtë pranon tërthorazi integritetin territorial.¹² Ndërsa disa analistë të tjerë këtë platformë e shohin më shumë si kusur politik ndërmjet liderëve dhe partive brenda Serbisë.¹³

Qëllimet e Serbisë në këtë dialog, përveç stimulimeve që vijnë nga kandidatura për anëtarësim në BE, janë edhe krijimi i një entiteti autonom serb në veri të Kosovës i cili shkon përtej të drejtave dhe vetëqeverisjes lokale që gëzojnë komunat tjera me shumicë serbe sipas planit të Ahtisaarit. Ky skenar do t'i përshtatej Serbisë në dy aspekte, nga njëra anë në opinionin dhe elektoratin serb do të servohej si fitore e madhe nga bisedimet, ndërsa në anën tjetër serbeve të Kosovës do të iu mundësonte që të mos qeverisen nga Prishtina dhe që do të krijojnë një entitet thuaja të

¹⁰ Vladimir Todorovic/Leon Malazogu: *Dialogu Beograd-Prishtinë; Nevojitet transformim i interes vetanak, New Policy Center&PER-K, Beograd-Prishtinë, Nëntor 2011, fq.9*

¹¹ *Këtë politikë e ndiqte ish-Presidenti serb Boris Tadic i cili theksonte se Serbia mund të anëtarësohet në BE edhe pa e "dorëzuar" Kosovën.*

¹² *Grupi Ndërkombëtar i Krizave: Serbia and Kosovo; The Path to Normalization, Raporti No223, 19 February 2013, fq.8*

¹³ *David B. Kanin: Serbia's shaky platform, 3 January 2013 në: <http://www.transconflict.com/2013/01/serbias-shaky-platform-313/> (më 26.02.2013)*

pastër etnikisht, ngjashëm si Republika Serbe në Bosnje brenda Kosovës. Kështu që njohja e Kosovës nga ana e Serbisë nga ky dialog vështirë se mund të pritët, dhe se veriu i Kosovës mbetet çështja më e ndjeshme e negociatave pasi që edhe synimet kryesore të serbeve ndërlidhen kryesisht me këtë qëllim, respektivisht të një entitetet territorial i cili do të ishte politikisht dhe financiarisht shumë pak nën juridiksionin e Prishtinës zyrtare.

4.2 Pozicioni i Kosovës

Një përparësi që kishte Kosova në këtë dialog ishte se ekzistonte një konsensus i plotë politik rreth nevojës për dialog, si nga ana e koalicionit në pushtet ashtu edhe nga partitë opozitare, më përjashtim të Lëvizjes Vetëvendosje e cila i kundërshton ashpër që nga fillimi këto bisedime.¹⁴ Mandati i qeverisë së Kosovës për dialog me Serbinë është caktuar qartë nga parlamenti i Kosovës me rezolutën e lartcekur. Një rezolutë tjetër në përkrahje të normalizimit të marrëdhënieve në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë u miratua nga Kuvendi i Kosovës me 18. Tetor 2012.¹⁵

Pozicioni i Kosovës në këto bisedime, të cilat u shpalosen fillimisht si teknike është që integriteti territorial dhe rregullimi kushtetues janë të panegocueshme dhe se qëllimi i tyre është integrimi i pjesës veriore të vendit si dhe normalizimi i raporteve me Serbinë. Dhe se pakoja e Ahtisaarit përmban ofertën më të mirë për akodimin e të drejtave të serbeve në Kosovë. Kështu që për Kosovën vijat e kuqe ishin caktuar brenda kornizës së planit të Ahtisaarit dhe Kushtetutës së vendit. Sikurse edhe pala serbe, joshja më e rëndësishme vinte nga Brukseli dhe procesi i integritet evropian, respektivisht nga liberalizimi i vizave. Por me këtë dialog synohej gjithashtu që të zbutet qëndrimi i Serbisë, e cila përmes aleatëve të saj pengon anëtarësimin e Kosovës në OKB dhe njohjen nga shtetet tjera.

Procesi i tejzgatur negociator, mungesa e transparencës rreth temave të diskutuara respektivisht

mungesa e dokumenteve zyrtare nga marrëveshjet, pastaj ngecjet në procesin e integritet evropianë, sikurse edhe bllokimi i procesit të njohjeve dhe anëtarësimin në mekanizma ndërkombëtar, kanë bërë që përkrahja ndaj dialogut nga opinion publik të zbehet dhe kritika nga opozita të rritet në vazhdimësi.¹⁶ Rreziku i dialogut vjen edhe nga frika se nëse pakoja e Ahtisaarit do të hapet, kjo mund të minonte funksionalizimin e shtetit dhe do të rrezikonte ndarjen e Kosovës.¹⁷

Pas opinionit të GJND-së për pavarësinë e Kosovës si dhe pas përfundimit të mbikëqyrjes së pavarësisë në shtator 2012, sikurse edhe stabilitetit qeveritar qëndrimi i Kosovës dukej se ishte mjaft i favorshëm për zhvillimin e dialogut me Beogradin. Sidoqoftë, disavantazhi i Kosovës në këtë dialog është se kompromiset, sidomos rreth Veriut, mund të qojnë në kriza të thella politike apo tensione të reja ndër-etnike. Pala kosovare në këtë mënyrë, po ecën mbi një shtresë të hollë akulli, për shkak të presionit në rritje si nga politika e brendshme ashtu edhe nga bashkësia ndërkombëtare e që lidhet me Marrëveshjen për Stabilizim-Asocim dhe liberalizim të vizave. Sidoqoftë, Prishtina e ka një mundësi të shkëlqyer që përmes këtij dialogu të dal nga kjo *status quo*, filluar me normalizimin e raporteve me Serbinë duke hapur perspektiva të reja për kyçjen në arenën ndërkombëtare si dhe të arrij të integroj përfundimisht pjesën veriore brenda sistemit politik e kushtetues të Kosovës. Çfarëdo marrëveshje tjetër që do të krijonte ndonjë entitet territorial dhe etnik me pushtet të veçantë, pavarësisht a fshihet si njëllor Asociacioni komunash apo në forma tjera, do të kishte pasoja destabilizuese si për Kosovën- pasi që do të mund të acaronte raportet ndër-etnike, ashtu edhe për rajonin pasi që modele dhe kompetenca të tilla do të mund të synoheshin edhe në Luginën e Preshevës, komunitetin boshnjak në Sanxhak, komunitetin shqiptar në Maqedoni etj. Kështu që krijimi i njëjësive etnike territoriale me pushtet ekzekutiv do të ishte i paqëndrueshëm në plan afatgjatë.

¹⁴ Development Group: *Larg Qytetarit afër BE-së; Dialogu Kosovë-Serbi, maj 2012 Prishtinë*

¹⁵ http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Rezolute_Marredhenive_Kosova_Serbia.pdf (28.02.2013)

¹⁶ UNDP: *Raport i Pulsit Publik, nr.4, Gusht 2012*

¹⁷ *Zëri, Marrëveshje për "Ahtisaari Plus", e datës 22.02.2013*

5. Konkluzione dhe Rekomandime

Duke u nisur nga fakti se këto negociata janë të një rëndësie jetike si për Republikën e Kosovës dhe të Serbisë, ashtu edhe për stabilitetin e rajonit në përgjithësi këto kërkojnë qartësim me të mirë karshi opinionit publik për rrjedhën e tyre dhe përmbajtjen e marrëveshjeve. Prandaj, diskutimet e bëra nga ana e shoqërisë civile dhe raportimet e medieve mbi këto bisedimeve janë në funksion të informimit të qytetareve dhe transparencës më të madhe. Paqartësitë që dalin rreth këtyre bisedimeve dhe marrëveshjeve të arritura janë të shumta dhe hutojnë opinionin publik duke rrezikuar kështu vet procesin e mëtutjeshëm të dialogut. Dilemat dalin duke filluar së pari prej vet emërimit të tyre, se a janë këto biseda, dialog apo negociata dhe a janë vërtetë teknike apo politike! Qartësimi duhet të ekzistoj edhe në terma kohore, pasi që tejzgjatja e këtij procesi nuk kontribuon në suksesin e dialogut dhe rrezikon koalicionet qeveritare dhe konstelacionin politik si në Serbi ashtu edhe atë në Kosovë.

Element shume i rëndësishëm në këtë proces këtu është edhe roli i ndërmjetësuesit, respektivisht fuqisë realpolitike të Brukselit që të i stimuloj apo shtyj palët për marrëveshje të pranuar nga dyja palët si dhe zbatimin e tyre të plotë. Ndërsa këtu shtohet edhe çështja se sa mund mediatimi i BE-së të garantoj qëndrueshmërinë dhe implementimin e marrëveshjeve, në mënyrë që palët të i përmbahen plotësisht dhe pa (keq)interpretime atyre. Pra përfundimisht, sfidat që priten në këtë proces janë të shumta dhe të panjohurat edhe me të mëdha. Prandaj, negociatat duhet të prodhojnë rezultate konkrete dhe të pranueshme sa më parë në mënyrë që të mos dështojnë tërësisht.

Përkundër gjithë këtyre shqetësimeve, një arritur e jashtëzakonshme është, që palët janë pajtuar që problemet dhe mospajtimet të i zgjidhin përmes dialogut duke përjashtuar çfarëdo përdorimi të forcës. Pastaj palët kanë arritur deri tani një varg marrëveshjesh shumë të rëndësishme dhe janë përafuar në qëndrimet e tyre për të i zgjidhur edhe mjaft çështje tjera.

Prandaj, rekomandohet që ky dialog të caktoj qartë afatin kohor për trajtimin e çështjeve kryesore,

zgjidhjen sa më parë si dhe zbatimin e duhur të tyre. Kërkojen qëndrime me pragmatike dhe përkushtim më i madh për zbatimin e tyre në praktikë, si nga ana e Beogradit ashtu edhe e Prishtinës. Që të mos lejohet edhe më tutje interpretimi dualist e kundërtshëm i marrëveshjeve dhe krijimi i konfuzionit rreth tyre, duke fshehur temat e diskutuara dhe marrëveshjet e arritura. Kjo mund të qoj në nxehjen e gjakrave dhe toneve nacionaliste të cilat mund të ndikojnë drejtpërdrejt në përshkallëzimin e dhunës, sidomos në veri të Mitrovicës.

Pastaj rekomandohet që roli i shoqërisë civile, mediave por edhe subjekteve politike të jetë më i madh dhe më konstruktiv, nga të dyja palët, në mënyrë që ky dialog të mos shfrytëzohet për pika politike dhe si fushatë paraelektorale.

Gjithashtu kërkohet një angazhim më i fuqishëm dhe transparent nga Brukseli dhe Bashkësia Ndërkombëtare për të përmblyllur më sukses këto negociata. Dhe në këtë kontekst pritet nga BE-ja qartësimi i perspektives evropiane për të dy vendet.

Ky dialog është një mundësi e shkëlqyeshme, pasi këto mund të jenë gjenerues të paqes dhe normalizimit të raporteve Kosovë-Serbi, nëse palët arrijnë të gjejnë zgjidhje konstruktive në të mirë të qytetareve të dyja vendeve. Një dialog i suksesshëm do të mund të shërbej edhe për ngritjen e besimit dhe të bashkëpunimit edhe në segmente të ndryshme mes komunitetit shqiptar dhe serb, si brenda Kosovës ashtu edhe mes dy shteteve. Mirëpo, për të qenë realist, deri tani vështirë është të pritet nga këto bisedime që të arrihet një traktat paqeje dhe njohje e ndërsjellët ose një pajtim historik mes dy popujve, por që është një fillim i mbarë dhe krijon urat e bashkëpunimit dhe normalizimit të marrëdhënieve mes tyre. Gjithsesi, mbetet në javët dhe muajt e ardhshme, ose thënë më mirë deri në Qershor kur pritet përfundim, të qartësohen të arriturat ose problemet e dialogut në rrugën që do të trasojnë dy vendet dhe në raportet mes tyre.

Pikëpamjet e paraqitura në këtë punim janë pikëpamje personale të autorit dhe ato nuk paraqesin domosdoshmërisht qendrimet e Fondacionit Konrad Adenauer.

Kontakti:

Konrad-Adenauer-Stiftung

Zyra në Kosovë

Bulevardi Nëna Terezë 30-3/6

KO-10000 Pristina

Telefon +381 (0) 38 229 874

Prishtina@kas.de

www.kas.de/kosovo